

ИНТЕРНЕТ АГРЕСИЯ

Една от най-изконните и типични поведенчески реакции у човека е агресията. Заложена инстинктивно както в повечето живи създания, така и в самия човек, тя пречатства неговото цивилизовано развитие още от праисторически времена. Агресията не променя драстично своята форма през вековете; тя е от устойчивите инстинкти, които се запазват независимо от промяната на околната среда, духовното и технологично израстване на хората. Има различни теории за това какво представлява агресията и дали изобщо е инстинкт или следствие от други явления. Зигмунд Фройд отчита агресията като инстинкт на смъртта насочен „навън”, към разрушение. Подобна е и трактовката на Мелани Клайн. Най-разпространеното мнение сред психолозите обаче е, че агресията представлява своеобразен израз на потиснатост, на размиване на границите между външен и вътрешен свят. Група учени начело с Dollard още през 1939 г. обуславят това явление като „следствие от недоволство във всички случаи”. Те отчитат още, че агресията се третира винаги като негативен феномен, който следва да бъде прикрит:

„Един от първите уроци, които човечеството научава вследствие от своя социален живот, е да потиска и възпира своите открито агресивни реакции... Ала въпреки че тези реакции могат да бъдат временно възпрани, отложени, прикрити, изместени или като цяло отбити от тяхната моментна и логична цел, те не биват унищожени.” (Dollard et al, 1939)

Характерно за агресията е, че тя може да придобива

различни форми и да се поражда поради различни причини. Може да бъде изразена както между отделни индивиди, така и между цели нации, но също и от индивида към самия него (автоагресия). Трактовката на агресия обаче може да варира в

зависимост от културната предразположеност на различните хора – ако за едни домашното насилие например е подсъдно, то има други, в чиято народопсихология това се счита за нормално и приемливо в някакви определени граници. Западният свят като цяло е по-чувствителен на тема агресия, заклеимявайки я като „нехуманна”, но също така е създал и т.нар. модерни форми на агресия, каквито могат да са например ожесточените съдебни дела и дори компютърно управлявани военни машини.

Появата на Интернет и развитието на компютърно-опосредствената комуникация (КОК) не само, че не предразполага човечеството към по-стриктно ограничаване на агресията, а точно обратното – създава и благоприятства редица нови възможности за развитие и съществуване на различни форми на агресия. Макар повечето от тях да са предимно виртуални и психологически изразители, съществуват и случаи на физическа употреба на насилие.

В разглеждането на някои характерни образци на агресията в Интернет ще се съсредоточим предимно върху каналите, където активно се осъществява КОК между отделни индивиди или групи от потребители – форуми, чат-канални, блогове, електронна поща, а също и придобилите популярност напоследък програми за контакти като Skype и ICQ, както и редица сайтове за запознанства.

Тъй като езикът, чрез който най-често се осъществява КОК в Интернет, е писмен, характерно за виртуалната агресия е нейното писмено изразяване. Разбира се, съществуват и редица форми на изразяване на агресивни намерения посредством визуални и аудио обекти, за които ще стане дума малко по-късно. Необходимостта от добро владение на езика е предпоставка за пълното разгръщане на потенциала на словесното насилие. Инстинктът да се използва физическо насилие в случаи на гняв се трансформира в поредица от щедри и обилни словоизлияния, в които потребителят интерпретира евентуалните си намерения, ако би бил поставен в аналогична ситуация в реалния свят. Най-често словесната агресия се съпътства от обиди и псувни, като допълнително подчертаваща роля играят пунктуационни маркери като удивителни знаци, а също и писането с главни букви – възприет негласно индекс за „крещене” в Интернет. Този вид агресия се нарича „flaming” («възпламеняване») и се осъществява предимно в местата за писмена дискусия и размяна на коментари, като форуми, блогове, чатове и други. „Flaming”-ът е най-честата и стандартна форма на Интернет насилие, тъй като тя е директен заместител на гневното спорене и по същество възпрепятства нормалното общуване във виртуалното пространство. Интересно е да се отбележи, че размяната на гевни и обидни съобщения е агресия не само върху индивида, спрямо когото е насочена, но и спрямо околните, пасивните свидетели на случващото се, тъй като веднъж отрищена, вълната от „flames” нарушава не само тона, но и темата на дискусията.

Лавинообразното и издръжливо естество на "flaming"-а често слага край на логичната мисъл и тема на множество дискусии.

Съществуват множество и най-разнообразни форми и прояви на "flaming", като те варират в зависимост от характерите, нагласата и намеренията на създателите им, които пък от своя страна биват наричани "flamers". Mike Reed създава една от най-обширните типологии на видовете "flamers" и техните характерни дейности в КОК. Важно е да се отбележи, че съществуват потребители, чиято единствена форма на изява в Интернет е именно словесната агресия и на практика те не са способни нито да осъществяват дискусия без използването на писмено насилие, нито да запазят мълчание (в случая на КОК – пасивност). Често срещано е подобни потребители да бъдат наричани "trolls". Публичността и отвореният характер на стандартните „говорилни“ в Интернет предполага риска от неизбежното „нахълтване“ на подобни индивиди в един или друг момент от дискусията. В някои случаи въпросните "trolls" имат не толкова агресивни намерения спрямо останалите потребители, колкото своя собствена цел за себедоказване. В такъв тип "flaming" изразните средства често са изцяло в рамките на учтивия тон, с демонстриране на умело боравене на езика, но с подчертано агресивен характер, както се вижда и от следния пример от alt.peeves.newsgroups (1996):

>>"Виждал съм какъв ли не обиден език в Интернет, но ти успя да създадеш един от най-ужасните posting-и, без дори да използваш нито една обидна дума."
>>"Всъщност, горд съм с това. Колко хора могат да го направят?"

С развитието на технологичните аспекти на виртуалното пространство писмената форма вече далеч не е единственият способ за предизвикване на неприязън и гняв у отсрещните потребители. Наличието на множество и най-разнообразни емотикони (първоначално в тяхната ASCII-кодова версия, а днес вече и с богата гама от графични изображения) се възприема като нов мощен „арсенал“ за провеждането на

Интернет-войни между потребителите. Той се допълва още и от всякакви смущаващи и неприятни визуални и з о б р а ж е н и я , дразнещи окото блещукащи светлини, дори и изнервящи звукови ефекти. Всички тези нови „оръжия“ са добре дошли за тези агресори, които до този момент

са били ограничавани от нуждата от познаване на словото и им предоставят широк набор от средства за изразяване на агресивни намерения в Интернет.

Друга характерна форма на Интернет агресията е сексуалното насилие. Бидейки свободно поле за изява на потискани страсти зад маската на анонимност, Интернет щедро позволява съществуването на разнообразни и изобретателни методи за сексуален тормоз и посегателство над потребителите. Многомилионното население на виртуалната среда, съчетано със свободата и силата, която то дава на б о л ш и н с т в о т о интроверти от реалния живот, е предпоставка за множество посегателства над личността и нейната психика. В много от

случаите това са по-скоро досадни и неприятни действия, но все повече се увеличават мненията, които считат виртуалния сексуален тормоз за опасно и престъпно деяние, подлежащо на контрол и превенция. Опасенията почиват най-вече на възможните рискове от прехвърляне на посегателството от света на Интернет в реалния свят, затова вече не са рядкост и повдигането на обвинения за виртуален сексуален тормоз.

Една от най-благоприятстващите среди за този вид агресия са сайтовете за запознанства. По същество тяхната основна концепция е представянето на показ на профили, измежду които потребителят има възможност да селектира хора за нови виртуални запознанства и комуникация, като тази селекция се осъществява на базата на описателни критерии за всеки профил. Макар повечето подобни сайтове да се стремят да разнообразяват и увеличават показателите, по които да се осъществява селекция, често полът и снимката са достатъчни за избухването на вълна от сексуална агресия. Основен обект на това виртуално насилие са жените, но не липсват и пострадали мъже. Съществуването на този тормоз представлява недвусмислени и често груби подкани за съвместни сексуални действия във или извън виртуалното пространство. Garbasz отбелязва, че подобни форми на агресия могат да бъдат дори и невинни намеци или подпитвания в рамките на стандартна форумна дискусия. Друга среда, която благоприятства разпространението на този вид тормоз, са програмите от типа на Skype и ICQ, в които „ловуването“ на непознати с цел сексуално посегателство е обичайна практика. Повечето подобни програми имат опция за филтриране на нежеланите повиквания. Остава обаче опасността за предпазване от подобни прояви на насилие на децата-потребители в Интернет, тъй като в много случаи те стават жертва на сексуална агресия, която се реализира и извън виртуалния свят.

Особено ефективен за откриването на подобен вид агресия е създаването на измислен женски профил в сайт за запознанства

или изобщо представянето за жена, като това гарантира неизменното получаване на сексуални намеци и/или подкани, както подробно е описано от Holland. Шери Търкъл в своята книга „Живот на екрана“ дори твърди, че е била виртуално изнасилена.

Интернет агресията намира добра почва за изява и в личната кореспонденция на потребителите. Електронната поща далеч не е толкова защитена и неприкосновена, колкото болшинството управляващи я сървъри биха уверили. Самото наличие на „отворена“ електронна пощенска кутия е предпоставка за злоупотреби, каквито не биха били възможни в една реална пощенска кутия. Една от най-честите форми на виртуално посегателство, макар и вече сравнително излязло от мода, е т.нар. „flooding“ или затрупването на пощенския акаунт

с многобройни безполезни и верижни съобщения. Терминът „flooding“ би могъл да се употреби и за умишлено затрупване с излишен текст в рамките на една виртуална дискусия, но неговите агресивни характеристики

се изразяват по-отчетливо в e-mail кореспонденцията. Това беше особен и чувствителен проблем в по-ранните години на Интернет, когато трафикът на повечето потребители беше лимитиран и пренасищането с излишни електронни съобщения се отразяваше неминуемо на разходите за достъп до виртуалния свят. Днес явлението „flooding“ само по себе си се възприема по-скоро като досадно, но неговият наистина агресивен аспект се поражда, когато то се комбинира с явлението „spamming“ – масовото разпращане на най-различни реклами, злонамерени съобщения, оферти-капани и друг подобен материал. „Spam“-съобщенията са особено опасни за потребители с нисък праг на чувствителност относно Интернет заплахи и недостатъчна техническа култура относно възможните последствия за компютрите. Често се оказва, че заложените в повечето сървъри филтри за „spam“ не са достатъчно ефективни и е необходимо добро познаване на характеристиките на тези злонамерени съобщения с цел тяхното избягване.

Класическата форма на „spam“ агресия се изразява в упоритото разпращане на рекламни материали и примамливи оферти, звучащи твърде съблазнително и достоверно за потребителя. Макар Интернет да се разглежда като изключително благоприятна медия за разрастване на промоцията на даден бизнес, неписано правило е, че никоя сериозна компания не би рискувала да се рекламира посредством изпращане на „spam“ писма към случайни потребители. В повечето

случаи офертите са стръв за набиране на леснодоверчиви клиенти на финансови пирамиди, лекарства и препарати с неустановен произход и други подобни дейности с откровено изразен престъпен характер. По-безобидни са съобщенията с кампанийно-благотворителен характер, подкани за участие в петиции, както и разпространението на уронващи нечий престиж слухове. Най-голяма и реална опасност обаче представляват „spam“-писмата, съдържащи вируси, които могат да причинят значителни щети на компютърните системи. В тези случаи онлайн агресията не е пряко насочена към потребителя от отсрещната страна, а към неговата машина. Отъждествяването на човек с компютър, за което твърди Holland обаче премахва разграничението между преките обекти на агресия, като по този начин уязвяването на компютърната система се приема за равносилно на уязвяването на нейния притежател. В условията на КОК това е от съществено значение, тъй като е еквивалент на умишлено прекъсване на медиума, осъществяващ комуникацията. Когато подобна агресия е насочена към компютърни системи, обслужващи административни органи, това може да се счита за пряко посегателство върху самата държава и нейните граждани, тъй като такова деяние би могло сериозно да навреди на нормалното протичане на ежедневието. Днес, когато все повече лични данни приемат електронна форма, подобни прояви на Интернет насилие са особено опасни и подсъдни.

Кракерството или незаконното нахлуване в чужди сървъри и акаунти също е вид проявление на Интернет агресия спрямо потребители или организации. Както Garbasz отбелязва обаче, за такъв тип посегателство са необходими доста по-солидни познания и умения, отнасящи се до техническите измерения на виртуалния свят. Garbasz говори за наличието на „култура на хакера“ и подчертава, че нейни типични представители са предимно потребители от ранното поколение Интернет, които са свикнали с изписването на команди, вместо с графичен интерфейс и като цяло са по-умели в използването на пълния потенциал, който КОК им предоставя. Именно те са и първите основоположници на Интернет агресията, като според Garbasz тя се заражда предимно като отношение на пренебрежение и осмиване от страна на „по-опитните“ към „по-новите“ потребители. В този смисъл може да се тълкува, че виртуалното насилие и различните форми на посегателство се зараждат под формата на игра, на вътрешен стимул за себедоказване и отстояване на позициите пред нахлуващите многомилонни маси, които сякаш представляват опасност за съществуването на първите виртуални обитатели.

превъзходство, което замества физическото превъзходство (в реалността)“.

Пряко проявление на подобен тип психология е ограничаването на КОК посредством способности като администриране, bot-ове, ban-ове и други мерки, нарушаващи законите, за разлика от компютърните вируси. Администраторът в Интернет форум, дискусийна група или чат-стая е човек с виртуална власт и често той надвишава моралните правомощия на своя авторитет с цел оказване на натиск върху потребителите. С технически позволените му от системата средства той има възможността

да ограничава или напълно да изключва цели групи хора от процеса на КОК, което се тълкува като форма на агресия и ограничаване на свободата. В някои случаи това се прави поради специфичната за дадена дискусийна група нужда от лично пространство,

но далеч повече са случаите на умишлено ограничаване на възможностите за публичен достъп и делиберация в Интернет. Тези проблеми поставят въпроса за изискванията и качествата, които трябва да притежава всеки един администратор, за да не бъде обвинен в употреба на виртуална агресия.

Holland и Garbasz различават и няколко други, нетрадиционни форми на Интернет агресия. Според една от теориите, изключителната щедрост и желание за взаимопомощ във виртуалния свят също е форма на регресивно поведение. Макар да е трудно да причислим това към преките форми на агресия, показната любезност и очевидно лицемерие в Интернет също могат да се мислят като потенциални източници на насилие спрямо добрия тон и атмосферата на КОК. Друга теория счита, че пасивността и осезаемото присъствие без липса на участие в дадена дискусийна среда потиска останалите потребители и също е вид агресия спрямо тях. Може би Интернет и нейната особена публичност е единствената медия, в която пасивното присъствие би могло да се счита за опасност. Не на последно място следва да отбележим и автоагресията, като тук Rheingold дава за пример унищожаването на всички лично написани съобщения. Този акт се счита за еквивалентен на самоубийство и проява на агресия към самия себе си. Доколкото обаче подобно действие може да се отрази и на атмосферата на цялата дискусийна група, автоагресията често се трансформира от центростремителна към центробежна, оказваща влияние и на останалите потребители.

Причините, които могат да се тълкуват като основни подбудители за появата на Интернет агресия, са разнообразни

и като цяло нехомогенни. Това поставя изследователите пред невъзможността да ги дефинират ясно и именно поради тази особеност различните анализи не претендират за категоричност, като често остават само в сферата на субективните предположения. Holland например вижда онлайн агресията като форма на регресивно поведение на човека във виртуалния свят. Той дава доста смели свои виждания за отъждествяването на компютъра с потенциален сексуален обект, своеобразна персонификация на машината, а от друга страна тълкува отношението спрямо отсрещната страна като автоматизирано. Това изначално объркване, което настъпва в съзнанието и преценката на онлайн потребителите според Holland, е първоизточникът на регресията – на практика те губят способността да разграничават човек от машина, като по този начин реакциите им също се смесват и резултатът е появата на агресия. Безспорно тълкуването на Holland е твърде фройдишко и макар да има добри аргументи, то не е изчерпателно.

Garbasz от своя страна подхожда с методите на класическата психология към обясняването на феномена на Интернет агресия. Той подчертава, че както в реалния свят, така и във виртуалния фрустрацията е отключващия механизъм на агресията. Според него Интернет и КОК дава твърде широко поле за появата и развитие на фрустрация и незадоволеност – най-вече заради огромния набор от технически умения, специфични езикови и изразни средства, които трябва да бъдат овладяни и които „плашат“ потребителите, създавайки им усещането за потиснатост. Точно на обратния полюс пък е и теорията за надмощието на хакерската култура, за която стана дума по-рано. Garbasz дава и още едно обяснение на виртуалното насилие, като цитира изследване на Робърт Янг, според което анонимността и липсата на физическо съществуване в Интернет спомагат за загуба на трезва преценка за собствените възможности и за присъствието на отсрещната страна:

„Физическото е важно за формирането на границите на чувство за съдържателност. Неговата липса вероятно е причината за този драматичен разрыв в Интернет. Хората са лесно идеализирани и лесно хулени“ (Янг, 1996)

Както Garbasz отбелязва обаче, остава отворен въпросът дали Интернет агресията се явява баланс на собственото ни поведение в реалността или допълнително ни фрустрира и ни прави по-малко загрижени за контрола над нашите емоции.

Александър Станков

Използвани източници:

- Garbasz, Yaara Di Segni, "Aggression in the virtual community", 1997, <http://www.personal.u-net.com/~yandy/papers/PSA.html>
Holland, Norman, "The Internet regression", <http://www-usr.rider.edu/~suler/psycyber/holland.html>
Цитати от Dollard, John, Doob, Leonard W., Miller, Neal E., Mowrer, O. H. and Sears, Robert R., "Frustration and Aggression", 1939, и от Young, Robert Maxwell, "Some Parameters of Virtual Reality", 1996
Reed, Mike, "Flame Warriors", <http://redwing.hutman.net/~mreed/>